

KÜRESEL EKONOMİK KRİZİN ÇİN EKONOMİSİNE ETKİLERİ: ÇİN'İN BÜYÜME STRATEJİSİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

JEL Kodu: F15,F21,G01,N15,O16

Serdar ÖZTÜRK*

ÖZET

Çin Halk Cumhuriyeti, 1949 yılındaki Komünist Devrimin ardından, Çin Komünist Partisi tarafından, Mao ZEDONG liderliğinde kurulmuştur. 1949 yılından itibaren Çin ekonomisi iki büyük dönüşüm yaşamıştır. Bunlardan ilki, yeni demokratik ekonomiden sosyalist planlama ekonomisine geçiştir. Diğeri de sosyalist bir planlama ekonomisinden sosyalist bir piyasa ekonomisine geçiştir. Mao'nun 1976 yılında ölümünden sonra, Deng "Açık Kapı Politikasını" resmen yürürlüğe sokmuş, yabancı yatırımcılara kapıyı açmış ve dünyayla diplomatik ilişkileri iyileştirme çabası içine girmiştir. Çin ekonomisi 1980–2010 yılları arasında ortalama olarak %10 oranında büyüme kaydetmiştir. 1978 yılında ekonomik reformlar başladığından beri, Çinli liderler, Çin Halk Cumhuriyetinin üzerindeki yüksek kumandaya dayalı hükümet kontrolünü terk etmeksizin kapitalizmin getirilerinden yararlanmaya çalışmışlardır ki bunu da şimdiye kadar başarıyla gerçekleştirdikleri söylenebilir. Çin ekonomisi için en büyük sorun büyümenin istikrarsız, dengesiz, koordinasyonsuz ve sürdürülemez oluşudur.

Anahtar Kelimeler: *Küresel Kriz, Çin'de Reform Süreci, Çin Ekonomisi, Çin'in Ekonomik Performansı*

EFFECTS OF THE GLOBAL ECONOMIC CRISIS ON CHINA'S ECONOMY: THE SUSTAINABILITY OF CHINA'S GROWTH STRATEGY

ABSTRACT

People's Republic of China was established by the Chinese Communist Party under the leadership of Mao Zedong in 1949 after the communist revolution. China's economy has experienced two major transformations since 1949. The first of these, is transition from new democratic economy to socialist planning economy. The other is transition

* Yrd. Doç.Dr., Nevşehir Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü. serdarozturk@nevsehir.edu.tr

from socialist planning economy to a socialist market economy. In 1976, after the death of Mao, Deng, put "Open Door Policy" into practice officially and opened the door to foreign investors in an effort to improve diplomatic relations with the world. China's economy grew by 10% on average between 1980–2010. Chinese leaders have tried to benefit from capitalism without leaving the government control of capitalism based on the high returns and it can be said that they have been successful so far. The biggest problem of China's economy is unstable, unbalanced, uncoordinated and unsustainable growth.

Keywords: *Global Crisis, Reform Process in China, China Economy, China's Economic Performance*

1. GİRİŞ

Çin, oldukça karmaşık ve uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. Çin'in, günümüzdeki ticareti, bilimi ve ekonomiyi ele alış tarzı bu geçmişten oldukça büyük oranda etkilenmiştir. Dolayısıyla, bu geçmişi anlayabilmek bize hem bugün karşılaştıklarımızla hem de Çin'in gelecekteki rotasıyla ilgili önemli ipuçları verecektir.

Çin Halk Cumhuriyeti, 1949 yılındaki Komünist Devrimin ardından, Çin Komünist Partisi tarafından, Mao ZEDONG liderliğinde kurulmuştur. Mao'ya göre Komünizm, “insanlık tarihindeki en tamam, en ihtilalcı ve en rasyonel” sistemdir. Mao'nun Yeni Demokrasisi Komünizme gidişte ilk aşamadır. İkinci aşama, sosyalist ihtilaldir. 20. yüzyıla damgasını vurmuş birkaç siyasi liderden biri olan Mao 9 Eylül 1976'da ölmüştür. Mao'nun tasfiye eylemleri ancak onun ölümüyle yatışmıştır. Mao, ekonomik kalkınma için örnek ve güvenilir yer olarak Moskova'yı görmüş, Komünist Çin'in ekonomik geleceğini Sovyet Rusya'ninkine bağlamıştır (Altuğ, 1995: 62–125). 1949 yılından itibaren Çin ekonomisi iki büyük dönüşüm yaşamıştır. Bunlardan ilki, yeni demokratik ekonomiden sosyalist planlama ekonomisine geçiştir. Diğeri de sosyalist bir planlama ekonomisinden sosyalist bir piyasa ekonomisine geçiştir (Yu-Feng, 2010: 56–57). Bu süreçte, sanayi alanında hedeflenen büyük başarıların gösterilmesi mümkün olmamıştır. Hatta ekonominin gerilemesine sebep olduğu bile söylenebilir (Chow, 2003: 24–26). Bu dönemde silahlı kuvvetler hariç tüm kuruluşlarda tasfiyeler yapılmıştır. Bu devrimin gerçek nedeninin Mao ile Çin Komünist Partisi içindeki diğer organların ayrılık ve güç mücadelesi olduğu söylenebilir (Dwyer and Alhashimi, 2005).

Mao'nun ölümünden sonra, Deng Xianoping önderliğindeki generaller yaptıkları bir darbe ile Mao'nun eşi Jiang Qing ve yandaşlarını tutuklamışlar ve “Dört Modernleşme” adı verilen yeni bir değişim

programını çok geçmeden uygulamaya koymuşlardır. Deng, Çin'in yeni hükümeti tarafından yüce önder olarak atandıktan sonra “zenginleşmek şerefli” cümlesini söylemiştir (Becker, 2007: 27–30). Böylece Çin, Mao'nun ölümünden sonra dünyaya açılmaya başlamıştır. Deng, 1978 sonundaki XI. Parti kongresinin genel kurulunda, “Açık Kapı Politikasını” resmen yürürlüğe sokmuş, yabancı yatırımcılara kapıyı açmış ve dünyayla diplomatik ilişkileri iyileştirme çabası içine girmiştir (Perkins, 1994: 23). Deng, “mademki fareleri yakalıyor o zaman kedinin siyah ya da beyaz olması hiç önemli değil” diyerek kapitalizme olan bakış açısını ortaya koymuştur (Ramo, 2004). Tarihsel süreçte Çin'de Deng'ten fazla değişim yapan pek az kişi sayılabilir.

Özel sektördeki sanayi istihdamının 1998–2004 yılları arasında neredeyse üçe katlandığı ve özel şirketlerin yılda ortalama yüzde 23'lük bir büyüme gösterdiği görülmektedir. Bu bağlamda, 16 milyon işçinin çıkarıldığı devlet kontrolündeki sanayi sektöründe, aynı dönemde %40'lık küçülme kaydedilmiştir (Becker, 2007: 77–106).

Çin, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyeliğiyle ilgili olarak 1999 yılında ABD ile görüşmelerde bulunmuş ve iki taraf, ekonomik reformların geleceğini ayrıntılandıran bir yol haritası hazırlamıştır. Çin 2014'ten itibaren tam piyasa ekonomisine geçme sözü vermiştir. Çin, 2001 yılında DTÖ'ye Örgütüne kabul edilmiştir (Becker, 2007: 35).

Çin'in 1970'lerin sonlarında başlattığı geniş çaplı reform hareketi önemli ilerlemeler kaydetmiş ve Çin ekonomisinin yaklaşık son otuz yılda düzenli olarak büyümesini sağlamıştır (Lin, 2000: 63). Bu reform hareketi sadece planlama ekonomisinden piyasa ekonomisine geçişi değil aynı zamanda ekonomik yapıda ve ekonomik büyüme modelinde de dönüşümü ifade etmektedir. Çin'in devam eden ekonomik dönüşümü yalnızca Çin üzerinde değil, tüm dünya üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Çinli liderlerin pek çok politik ve sosyoekonomik problemler karşısında artık daha pragmatik bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir. Ekonomik politikada, ideolojinin rolünü azaltmışlardır (Background Notes on Countries of the World: People's Republic of China, 2007). Gerçekleştirilen ekonomik reformların önceliği, işsizliği kontrol altında tutabilecek şekilde bir ekonomik büyümeyi sürdürmek ve Çin halkının yaşam standardını arttırmak olarak belirlenmiştir. Bunu gerçekleştirirken de temel hedef enflasyonu makul bir düzeyde tutmaktır (Yu-Feng, 2010: 57). Ancak, tüm gelişmelere rağmen reform süreci hala tamamlanamamıştır ve tamamlanmasının da bir hayli zaman alacağı söylenebilir.

2. ÇİN'İN EKONOMİK PERFORMANSI

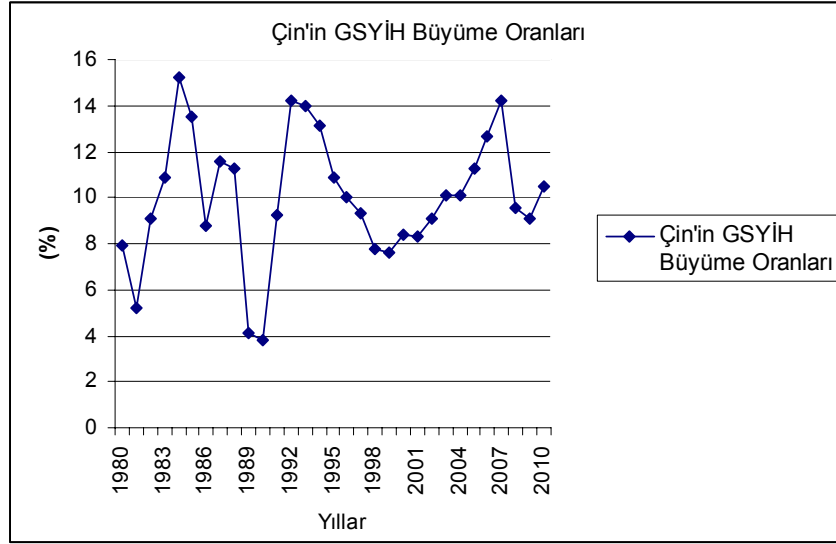
Charles Dickens İki Şehir Hikayesi adlı eserinde şöyle demektedir: “En iyi zamanlardı, En kötü zamanlardı; Bilgelik çağıydı, Ahmaklık çağıydı; İnanç dönemi, Şüphecilik dönemi; Aydınlığın mevsimiydi, Karanlığın mevsimiydi, Umut baharıydı, umutsuzluk kışıydı; Önümüzde her şey vardı, Önümüzde hiçbir şey yoktu; Hepimiz doğrudan Cennete gidiyorduk, Hepimiz doğrudan diğer istikamete gidiyorduk...” GSYİH büyüme oranının gerçekliği üzerinde şüpheler, tartışmalar olsa da, 1978 yılında, dışa açılma stratejisi ve reformların başlatılmasından beri, Çin'in ekonomik kalkınmasının ölçüğü ve hızı günümüzdeki en çarpıcı hikâyelerden birisidir (Benya, Chan and Costa, 2005: 3). Bu süreçte Çin etkileyici bir şekilde çift haneli ekonomik büyüme oranlarını ve önemli bir yapısal dönüşümü gerçekleştirebilmiştir (IMF, 1997). Ekonominin hacminin yaklaşık son otuz yıllık süreçte ABD doları cinsinden 20 kat arttığı görülmektedir. Yani, GSYİH her 7–8 yılda bir ikiye katlanmıştır (The Federal Reserve Bank Of Chicago, 2008). Çin ekonomisi her geçen yıl daha fazla dışa açılmaya başlamış ve dünyadaki ekonomik büyümenin en önemli sürükleyicilerinden birisi haline gelmiştir. Dünya tarihinde hiçbir ülke ekonomik yapı olarak Çin kadar hızlı büyümemiş, kısa bir sürede insanların yaşam standardı bu kadar yükselmemiştir (Morrison, 2006).

Çin ekonomisi 1980–2010 yılları arasında ortalama olarak %10 oranında büyüme kaydetmiştir. Çin'in hızlı büyümesinin aşırı yatırımlardan kaynaklandığı gerekçesiyle hükümet 2004 yılında ekonomi politikalarını sıkı denetim altına almış ve yatırım büyümesinde geçici bir durgunluk sağlamayı başarmıştır. Buna rağmen, ihracatta meydana gelen artış nedeniyle GSYİH büyüme oranı daha da yükselmiş 2005 yılında %11'e ve 2007 yılında da 1994 yılından beri en yüksek oran olan %14'e ulaşmıştır. 2010 yılında GSYİH 39,798.3 milyar Yuan olarak gerçekleşmiş ve bir önceki yıla göre %10,3'lük artış göstermiştir (Grafik 1).

Çin'in çok hızlı ekonomik büyümesinin arkasında yatan iki temel faktör olduğu kabul edilmektedir: Bu temel faktörlerden ilki, ağır sanayi ve altyapı gibi ulusal tasarruflar ve yabancı yatırımlarla finanse edilen büyük ölçekli sermaye yatırımlarıdır. Çin'in kalkınması, endüstriyel üretim yanında, modern otoyollar, limanlar ve telekomünikasyon tesislerinin oluşturulmasıyla hızlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Endüstriyel üretim ve altyapı yatırımları, Çin'in hala GSYİH büyümesinin en önemli kaynağıdır. GSYİH büyümesini sürdürmede, özellikle çelik, petrol ve kimyasal madde üretimi gibi kamunun ağırlıkta olduğu endüstriyel sektörün de pozitif bir katkı yaptığı söylenebilir (Angresano, 2009: 337–338). İkinci temel faktör ise üretim sektöründe ucuz işgücü kullanımı ve hızlı verimlilik artışıdır (Holt, 2010: 23–24). Düşük ücretli işgücü, ileri teknoloji ve sermaye (doğrudan yabancı yatırımlar) bir araya gelerek Çin'i dünyanın düşük

maliyetle üretim lideri haline getirmişlerdir (Palley, 2005). Gene bu süreçte, tarımsal sektörün GSYİH içindeki payı düşerken toplam çıktısı verimlilik artışı için sürekli büyümüştür (Dutta,2005: 1169–1170).

Grafik 1: Çin'in GSYİH Büyüme Oranları(%) 1980–2010

Kaynak: IMF, Data and Statistic, 2011, Erişim: <http://www.imf.org>,

Çin'in hızlı büyümesi onun dünya GSYİH'sindeki payının artmasına da katkıda bulunmuş, 1980'de %2'den 2008'de %12'ye yükselmesini sağlamıştır (satın alma gücü paritesine göre). Çin, 1980 yılında dünya ticaret akışının %1'ini oluştururken 2008'de %8'den fazlasını oluşturur hale gelmiştir. (Tablo 1).

Tablo 1: Çin'in Dünya ve Gelişen Asya Ticaretindeki Payı(%) 1980–2008

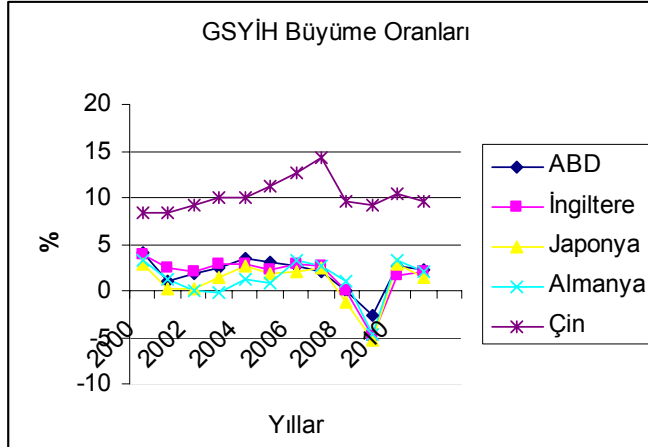
	1980	1990	2000	2002	2007	2008
Çin'in Dünya Ticaretindeki Payı	1.0	1.7	3.7	4.8	7.7	8.2
Çin'in Gelişen Asya Ticaretindeki Payı	2.0	2.1	4.1	5.8	11.3	12.1

Kaynak: Vivek Arora and Athanasios Vamvakidis, China's Economic Growth: International Spillovers, **IMF Working Paper**, WP/10/165, July 2010, Erişim: <http://www.imf.org>

Küresel krizin Çin üzerine etkileri Japonya, Almanya, İngiltere, diğer belli başlı endüstrileşmiş ülkeler ve ABD'ye olan etkilerinden çok daha

azdır. İngiltere ve diğer büyük endüstrileşmiş ülkeler negatif büyüme deneyimi yaşarken Çin, artış hızı düşse de büyümeye devam etmiştir (Yao and Chen, 2009) (Grafik 2).

Grafik 2: Ülkelerin GSYİH Büyüme Oranları

Kaynak: IMF, Data and Statistic, 2011, Erişim: <http://www.imf.org>

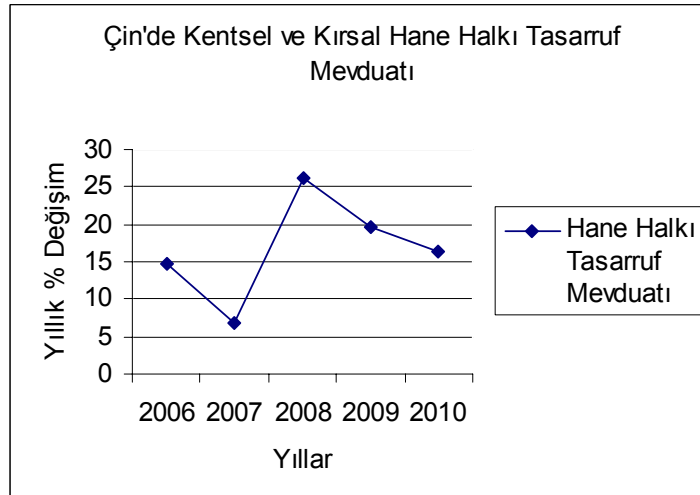
Çin’de hane halkı tüketiminin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Hane halkı tüketiminin GSYİH’ye oranı 2008 yılında yalnızca %34.5’tur. Bu oran 1990 yılında % 48.8, 2000’de %46.2, 2004 yılında ise 39.9’dur (DPT, 2011: 19). Özel tüketim azalma eğilimini devam ettirmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan piyasa ekonomilerinde bu oran GSYİH’nin %50’sinin üzerindedir. Örneğin, özel tüketimin GSYİH’ye oranı 2009 yılında Türkiye’de %71.6, Hindistan’da %62.2, Polonya’da %61.4, Fransa’da, %57.9, Almanya’da 58.6’dır (DPT, 2011: 19).

Bilindiği gibi tasarruflar gelirin tüketilmeyen kısmı olarak tanımlanmaktadır. Özel tüketimin düşük düzeyi ülke tasarrufunun görece yüksekliğine işaret etmektedir. Bu, kısmen Çin’in kendine has büyüme modelini ve ihtiyari tasarrufların yüksek düzeyini yansıtmaktadır (Baldacci vd., 2010). Reformların başlangıcından beri, Çin’in yüksek tasarruf oranlarını koruduğu söylenebilir. Bu süreçte, kentsel tasarruf oranları düzenli olarak yükselmiş, kırsal tasarruflar oranları ise yükselmekle beraber zaman zaman dalgalı bir seyir izlemiştir (Barnett and Brooks, 2010). Sonuç olarak, Çin’de hane halkı tasarruf mevduatları bazen artış hızı yavaşlarsa da sürekli olarak artış göstermiştir. Çin’in ulusal tasarruf oranı 2007

yılı itibariyle GSYİH'nın %50'si (Bayoumi, Tong and Jin Wei, 2010)(Grafik 3), 2008 yılında ise %52.5 düzeyindedir (DPT, 2011: 20).

Çin ekonomisi her geçen gün dış ticarete daha bağımlı hale gelmektedir. Nitekim toplam ihracatın GSYİH içerisindeki payı son yıllarda hızla artış göstermiş, 2003'te %29,4'ten 2007'de %38,8'e yükselmiştir. Çin'in 2009 yılında dünya piyasalarına ihracatı yaklaşık olarak 1.20 trilyon dolar civarındadır (Perryman Group, 2010: 1–2). 2010 yılında toplam ithalat ve ihracat değeri 2,972.8 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Bu, bir önceki yıla göre %34,7'ye varan bir artış anlamına gelmektedir. 2010 yılında, ihracat değeri bir önceki yıla göre %31,3 artarak 1577,9 milyar dolar ve ithalat değeri de %38,7'lik artışla 1,394.8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İthalat ve ihracat dengesi bir önceki yıla göre 12.6 milyar ABD doları azalarak 183.1 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir (Ministry of Commerce People's Republic of China, 2010) (Grafik 4). Ticarete bağımlılığın artmasının, Çin ekonomisini küresel dalgalanmalara daha açık hale getirdiği söylenebilir.

Grafik 3: Çin'de Kentsel ve Kırsal Hane Halkı Tasarruf Mevduatı 2006–2010

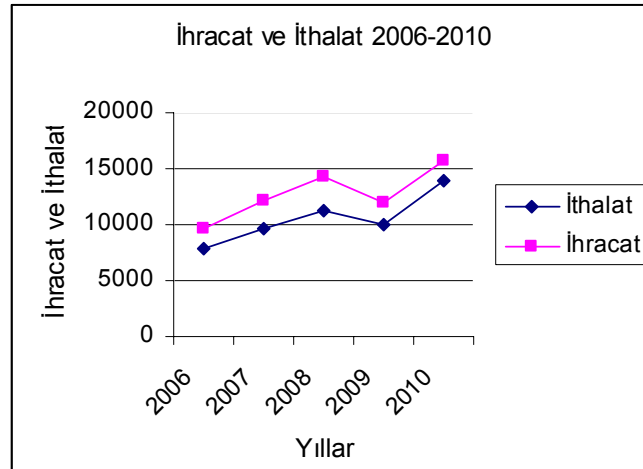

Kaynak: National Bureau of Statistics of China, Statistical Communique of the People's Republic of China on the 2010 National Economic and Social Development, 2011, Erişim: <http://www.stats.gov.cn>

Çin'in cari dengesi büyük oranda dış ticareti tarafından belirlenmektedir. Nitekim 2007 yılında dış ticaret, cari hesapta yer alan tüm işlemlerinin %82'sini oluşturmaktadır. Ticaret fazlası son yıllarda oldukça artmış ve 2003 yılında 44,7 milyar dolardan 2007 yılında 315 milyar dolara yükselmiştir. Hizmetler hesabında açık yaşansa da transferler ve gelir hesaplarında fazla söz konusudur. Gelir hesabı fazlası 2008 Eylül sonunda 1,9 trilyon dolar olan döviz rezervlerinin getirilerinin neticesidir (DEİK, 2009). 2010 yılı sonunda, Çin'in döviz rezervleri 2,847.3 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Bir önceki yıl sonu ile karşılaştırıldığında artış miktarı 448.1 milyar ABD dolardır. (Tablo 2).

2010 yılında Çin'in en büyük ihracat pazarı Avrupa Birliği'dir (AB). AB'den sonra ikinci sırada ABD ve üçüncü sırada da Hong Kong gelmektedir. Çin 2010 yılında AB'ye gerçekleştirdiği ihracatta %31.8, ABD'ye gerçekleştirdiği ihracatta %28.3 ve Hong Kong'a gerçekleştirdiği ihracatta da %31.3'lük artış sağlamıştır. İthalatta ise liderliği Japonya yapmaktadır. Japonya, önemli bir ithalat pazarı olmanın yanında ihracatta da Çin'in önemli bir ortağıdır. Japonya'dan sonra sırasıyla ASEAN ülkeleri ve AB gelmektedir (Tablo 3).

Grafik 4: İhracat ve İthalat 2006–2010 (100 Milyon ABD Doları)

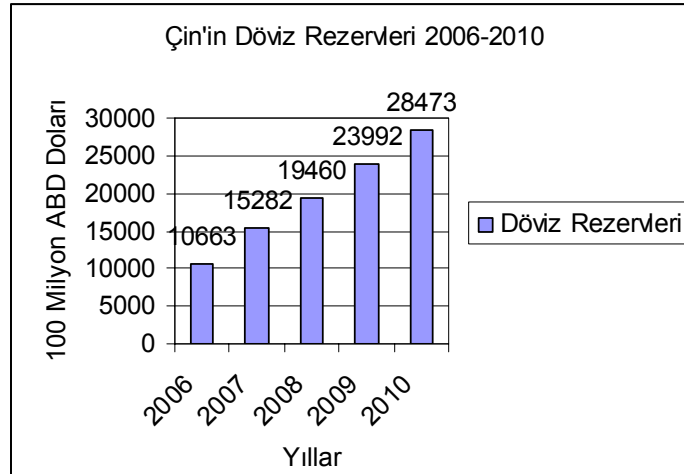
Kaynak: National Bureau of Statistics of China, Statistical Communique of the People's Republic of China on the 2010 National Economic and Social Development, 2011, Erişim: <http://www.stats.gov.cn>

Küresel finansal kriz, dünyadaki doğrudan yabancı sermaye akışını da azaltmıştır. Dünya genelinde, uluslararası doğrudan yatırım girişlerinin 2009 yılında bir önceki yıla göre %37 azalarak 1.1 trilyon dolara gerilediği görülmektedir (Tablo 4). Çin, en çok doğrudan yabancı yatırım alan ülkelerden birisidir (Zeng, 2005). En fazla doğrudan yatırım çeken ilk on

ülke sıralamasında 2008 yılında üçüncü sırada iken 2009 yılında 95.0 milyar dolarla ikinci sıraya yükselmiştir. En fazla doğrudan yatırım yapan ülke sıralamasında da Çin'in, 2008 yılında on birinci sırada iken 2009 yılında 48.0 milyar dolarla altıncı sıraya yükseldiği görülmektedir. 2009 yılı itibari ile toplam uluslararası doğrudan yatırım stoku 17.7 trilyon dolar olmuştur. ABD ve Fransa en fazla uluslararası doğrudan yatırım stokuna sahip ülkelerdir. Çin ise 473.1 milyar dolarla onuncu sıradadır (YASED,2010)

Çin'de gerçekleştirilen en önemli reformlar, Çin'in dış ticarete ve yatırımlara açılmasıdır. Bu, doğrudan yabancı yatırımların daha da artmasına neden olmuştur (Yadav, 2010). Bunun Çin'in sermaye artışının ana kaynağı olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, doğrudan yabancı yatırımlar, 1983'de 636 milyondan 2004 yılında 61 milyar dolara 2009 yılında da 95 milyar dolara çıkmıştır (Morrison, 2006). 2009 yılında Çin, Dünya doğrudan yabancı yatırım akışının %7'sini oluşturmaktadır. Bu oran 1980 yılında yalnızca %1'dir.

Tablo 2: Çin'in Döviz Rezervleri 2006–2010

Kaynak: National Bureau of Statistics of China, Statistical Communiqué of the People's Republic of China on the 2010 National Economic and Social Development, 2011, Erişim: <http://www.stats.gov.cn>

Çin'e doğrudan yatırım yapan (Finansal Olmayan Doğrudan Yabancı Yatırım) ülkeler sıralamasında ilk on'u oluşturan ülkeler sırasıyla; Hong Kong, Tayvan, Japonya, Singapur, ABD, Güney Kore, İngiltere, Almanya, Macao ve Kanada'dır. Bu ülkelerin 2009 yılı toplam yatırım miktarı, 79.1 milyar dolardır. Bu, Çin'in 2009 yılındaki toplam doğrudan yabancı yatırımlarının yaklaşık %83'ünü oluşturmaktadır (The US-China Business Council, 2011).

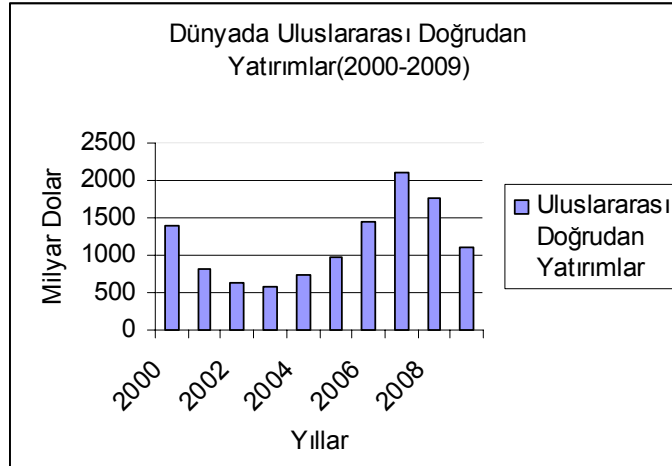
Tablo 3: Çin'in Başlıca Ülke ve Bölgelerle İhracat ve İthalatı ve Büyüme Oranları 2010 (100 Milyon ABD Doları)

Ülke ya da Bölge	İhracat	Artış Oranı(%) 2009	İthalat	Artış Oranı(%) 2009
Avrupa Birliği	3112	31.8	1685	31.9
ABD	2833	28.3	1020	31.7
Hong Kong(Çin)	2183	31.3	123	40.9
ASEAN	1382	30.1	1546	44.8
Japonya	1211	23.7	1767	35.0
Güney Kore	688	28.1	1384	35.0
Hindistan	409	38.0	208	51.8
Tayvan(Çin)	297	44.8	1157	35.0
Rusya	296	69.0	258	21.7

Kaynak: : National Bureau of Statistics of China, Statistical Communique of the People's Republic of China on the 2010 National Economic and Social Development, 2011, erişim: <http://www.stats.gov.cn>

Çin'in enflasyon oranının 1980–1997 yılları arasında oldukça dalgalı ve yüksek bir seyir izlemekle beraber 1997 sonrasında daha ılımlı bir çizgi izlediği ve %6'nın altında olduğu görülmektedir (Porter, 2010). 2010 yılında tüketici fiyat endeksi %3,3 oranında artmıştır. 2011 yılında, Ocak ayında tüketici fiyat endeksi ise bir önceki yılın aynı dönemine göre %4,9 artmıştır. Şehirlerde ve kırsal kesimde sırasıyla %4,8 ve %5,2 oranında artış meydana gelmiştir (National Bureau of Statistics of China, 2011)(Grafik 5).

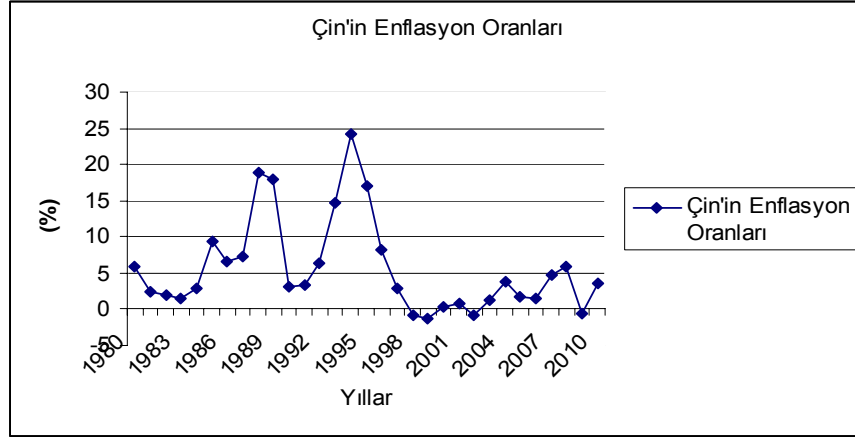
Tablo 4: Dünyada Uluslararası Doğrudan Yatırımlar (2000–2009)

Kaynak: YASED, UNCTAD Dünya Yatırım Raporu, 2010, İstanbul

Çin'in işsizlik istatistiklerinin güvenilir olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Dolayısıyla, ülkenin işsizlik seviyesini ve eğilimini gösteren resmi verilerin değerlendirilmesi gerçek durumu yansıtmaktan uzaktır. 2003–2007 yılları arasında gerçekleşen hızlı ekonomik büyüme sayesinde istihdam oranında bir artış yaşanmıştır.

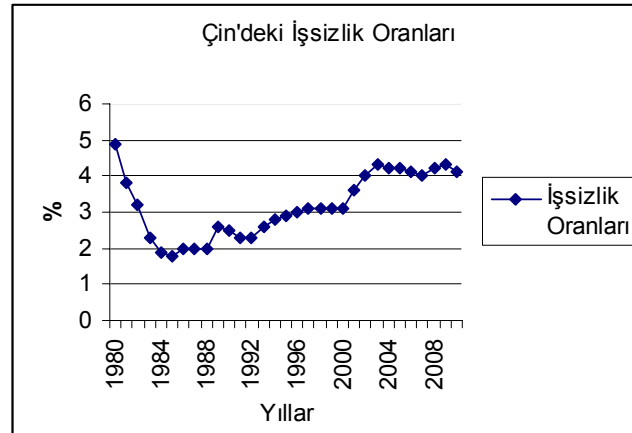
Grafik 5: Çin'in Enflasyon Oranları(%) 1980–2010

Kaynak : IMF, Data and Statistic, 2011, Erişim: <http://www.imf.org>

Ancak, Devlet işletmelerinin azalması ile hükümet 1996–2002 yılları arasında çalışanların üçte ikisini işten çıkarmak zorunda kalmıştır. İşten çıkarılan kişilerin birçoğu resmi olarak işsiz sayılmadığı için resmi işsizlik oranında yalnızca küçük bir artış gerçekleşmiş gibi gözükmektedir (Grafik 6).

Grafik 6: Çin'deki İşsizlik Oranları 1980–2010

Kaynak : IMF, Data and Statistic, 2011, Erişim: <http://www.imf.org>

Para politikasının reform döneminin büyük bölümünde ekonominin kör noktası olarak kaldığı söylenebilir. Ancak hükümet son yıllarda daha etkin bir para politikası yaklaşımı benimsemiştir. Örneğin, Çin Halk Bankası (Merkez Bankası) aşırı ekonomik büyümeyi biraz yavaşlatmak için 2006–2007 döneminde resmi faiz oranlarını 8 kez yükseltmiştir. Hükümet, etkin para politikası aracı olarak yalnızca faiz oranlarındaki değişiklikleri değil, ayrıca likidite büyümesini kısıtlamak için bankacılık sektörüne uygulanan kredi kotalarını da kullanmaktadır (DEİK,2009). 2010 yılı sonuna kadar, M2, 72.6 trilyon Yuan olmuştur. Bu, yıllık %19,7'lik bir artışı yansıtmaktadır. M1, %21,2'lik artışla 26.7 trilyon Yuan düzeyine, Dolanımdaki para yani M0 ise %16,7'lik bir artışla 4.5 trilyon Yuan düzeyine yükselmiştir (National Bureau of Statistics of China, 2010).

3. ÇİN'İN BÜYÜME STRATEJİSİ VE ÇİN'E YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Çin'in kalkınma modeli, merkezi planlama ekonomisinin boyutunu küçültmeyi ve piyasaya yönelik özel sektör aktivitelerinin boyutunu arttırmayı hedeflemektedir. Bu geçişte ilk adım tarihsel süreçte tarımsal sektörün 1979 yılındaki reform çalışmalarıdır. Bu reform küçük çiftçilere piyasa için üretim yapmaya izin vermiştir. O tarihten beri, hükümet ekonomi üzerindeki kontrolleri kaldırarak özel sektör aktivitelerinin daha geniş bir alana yayılmasına izin vermektedir. Aynı zamanda iktisadi devlet kuruluşlarının belirli bir plan çerçevesinde özelleştirmesine de müsaade etmektedir (Palley, 2005).

2007 yılında, ABD' de patlayan Subprime Mortgage krizi önce Batı Avrupa ülkelerine yayılmış sonrasında da tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri etkisi altına almıştır (Siddigui, 2009). Küresel krizin, Çin ekonomisini de ciddi bir şekilde etkilediği söylenebilir. Bu, aynı zamanda ekonomik yapıda bazı problemlerin ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Çin ekonomisi, 1978'den sonraki süreçte ihracata ve yatırımlara dayalı olarak gelişmiş ve büyümüştür. Küresel finansal kriz, özellikle ihracat sektörünü sert bir şekilde vurduğu için, Çin ekonomisinin son 30 yıldaki hızlı ekonomik büyümesini ciddi bir şekilde etkilemiştir. Çin'in GSYİH büyümesi 2007'deki %14 oranından sonra 2008'de %9.5'e 2009'da da %9'a düşmüştür (Grafik 1). Bu düşüş Çin'in kalkınma stratejisindeki ihracata bağımlılığını yansıtan önemli göstergelerden birisidir. 2001–2008 döneminde net ihracat ve yatırımlar Çin'in büyümesinin %60'dan fazlasını oluşturmaktadır (Guo and N'Diaye, 2009). Şayet “Çin ekonomik olarak aynı çizgiyi devam ettirmeye çalışırsa bu kaçınılmaz bir şekilde yetersiz talep ve aşırı üretim çelişkisine yol açacaktır”. Bundan dolayı Çin hükümeti Çin'in

ekonomik dönüşümü için çaba harcamasına rağmen sonucun henüz yeteri kadar iyi olmadığı görülmektedir (Yu-Feng, 2010: 57).

Küresel kriz sürecinde, ekonomik büyüme, büyüme modeli uyarıcıların enjeksiyonu ve yeni krediler için inanılmaz kolay parasal koşullar tarafından sürdürülmüştür (Fromlet, 2011). Bu süreçte, hisse senedi ve tahvil piyasalarındaki yükselme de duraklamıştır (Hammer, 2009). Çin'in krizde uygulanan mali teşvik paketi, kamu altyapı harcamalarını, sağlık harcamalarını ve bunun yanında eğitim harcamalarını arttırmış ve vergileri düşürmüştür, dolayısıyla dayanıklı tüketim mallarının satışını teşvik etmiştir (Hazelton, 2010: 14-15). Bu teşvik paketinin yaklaşık %60'ı kamu iktisadi kuruluşlarına gitmiştir (Siddigui, 2009).

Çin'deki ekonomik kalkınma sürecinde, kırsal ve kentsel ayrışmasının yanında, zenginle fakir arasındaki uçurumda büyümektedir. Yani, Çin ekonomisi yükselirken zengin ve fakir arasındaki servet farkı oldukça çarpıcı hale gelmektedir. Bu ayrışmanın tamamlanmamış tarımsal ve ekonomik reformlar, bölgeler arasında dengesiz ekonomik gelişim ve eğitimdeki bölgesel farklılıklar gibi pek çok faktörden kaynaklandığı söylenebilir (Gunde, 2004).

Deng'in gerçekleştirdiği reformlardan sonra Çin'in yakaladığı yüksek büyüme hızı ve kalkınma, onun, modern dünya tarafından dünyadaki en başarılı ülkelerden biri olarak tanımlanmasına yol açsa da Çin'de hala Afrika'dan daha çok fakir insan ve Hindistan'dan daha fazla eşitsizlik bulunduğu da bir gerçektir.

Çin hala dünyada internet kullanımının da en başta gelen ülke olmakla beraber, bunun ifade özgürlüğüne çok fazla katkısı olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Basın yayın organları hala sansür edilmektedir. Çin'de her şey görünüşte yeni gibi durmaktadır ama madalyonun diğer yüzünü de görmek gerekir. Çin'in yönetiliş biçiminde geçmişe göre pek fazla bir değişiklik olduğu söylenemez. Yeniden inşadaki bolluğa rağmen aslında her şey eskidir.

Çin'de ücretlerin uzun zamandan beri çok hızlı yükseldiği görülmektedir. Ayrıca, yeni işçi hakları yasası iş gücü maliyetlerini çok fazla arttırmıştır. Bundan dolayı Çin'in büyümesini teşvik eden bu yapı aynı zamanda tersine azalmaya başlamaktadır. İş gücü maliyetlerindeki sürekli yükselişten dolayı yabancı yatırımcılar Çin'in yerine Vietnam gibi daha ucuz yerler tercih etmeye başlamışlardır. Çin'in başarısının devam etmesi için, gelecek hızlı büyüme dalgasının, ulusal piyasalara doğru değişimle yüksek katma değerli üretime odaklanmaya ihtiyacı vardır (Holt, 2010: 23-24). Global ekonomik düşüş ihracat talebini etkilemektedir. Bundan dolayı, Son yıllarda, Çin ekonomisi ihracata dayalı bir ekonomiden yurtiçi tüketime dayalı bir ekonomiye doğru dönüşüm göstermektedir. Bu trendin sürmesi

beklenmektedir (Kirby vd., 2009). Ancak, Çin'de hane halkı tüketim oranının düşüklüğü dikkate alınırsa bunun çokta kolay olmadığı açıktır.

1978 yılında ekonomik reformlar başladığından beri, Çinli liderler, Çin Halk Cumhuriyetinin üzerindeki yüksek kumandaya dayalı hükümet kontrolünü terk etmeksizin kapitalizmin getirilerinden yararlanmaya çalışmışlardır ki bunu da şimdiye kadar başarıyla gerçekleştirdikleri söylenebilir. Sonuçta karma ekonomi hem dayanıklılığa hem de zafiyetlere sahip olmuştur.

Çin ekonomisi için en büyük sorun büyümenin istikrarsız, dengesiz, koordinasyonsuz ve sürdürülemez oluşudur. Daha öncede vurgulandığı gibi, Çin'in büyümesi şiddetli bir şekilde dışsal talebe ve yatırımlara bağlıdır. 2001–2008 döneminde net ihracat ve yatırımlar, Çin'in büyümesinin %60'ından fazlasını oluşturmaktadır (Guo and N'Diaye, 2009). Bu tür büyüme sınırlıdır ve sürdürülemez.

SONUÇ

1949 yılındaki Komünist Devrimin ardından, Çin Komünist Partisi tarafından, Mao ZEDONG liderliğinde kurulan Çin Halk Cumhuriyeti, 1950'den itibaren tüm kurumlarını Sovyetler Birliği modellerine göre yenilemiştir. Bu süreçte, hane halkı toprakları ortak mülkiyete dönüştürülmüş ve devlet mülkiyetindeki kuruluşlar üretimde baskın hale gelmişlerdir. 1978 yılından sonraki reform sürecinde, Çin hükümeti ekonomiyi hantal, merkeziyetçi, Sovyet modelinden; daha dışa açık, serbest ama komünist sistemin siyasi kontrolünde, üretken bir sisteme oturtmaya çalışmıştır. Bu süreçte Çin etkileyici bir şekilde çift haneli ekonomik büyüme oranlarını ve önemli bir yapısal dönüşümü gerçekleştirebilmiştir. Çin'in hızlı büyümesi onun dünya GSYİH'sındaki payının da artmasına neden olmuştur. Çin ekonomisi gittikçe daha fazla dışa açılmaya başlamış ve dünyadaki ekonomik büyümenin en önemli sürükleyicilerinden birisi haline gelmiştir.

Çin ekonomisi her geçen gün dış ticarete daha bağımlı hale gelmektedir. Nitekim toplam ihracatın GSYİH içerisindeki payı son yıllarda hızla artış göstermiştir. Ancak, ticarete bağımlılığın artmasının, Çin ekonomisini küresel dalgalanmalara daha açık hale getirdiği söylenebilir.

Küresel krizin, Çin ekonomisini de ciddi bir şekilde etkilediği söylenebilir. Bu, aynı zamanda ekonomik yapıda bazı problemlerin ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Çin ekonomisi geçmişte ihracata ve yatırımlara dayalı olarak gelişmiş ve büyümüştür. Küresel finansal kriz, özellikle ihracat sektörünü sert bir şekilde vurduğu için, Çin ekonomisinin son 30 yıldaki hızlı ekonomik büyümesini ciddi bir şekilde etkilemiştir. Yaşanan küresel kriz ve devamında gelişen süreç sonrasında, Çin daha önce ürettiği ve ihraç ettiği malların çoğunu artık kendi tüketicisine satmak

zorundadır. Ancak, yüksek tasarrufa ve ihracata dayalı bir ekonomiyi kısa sürede yapısal olarak değiştirmek çokta kolay bir şey değildir.

1978 yılında ekonomik reformlar başladığından beri, Çinli liderler, Çin Halk Cumhuriyetinin üzerindeki yüksek kumandaya dayalı hükümet kontrolünü terk etmeksizin kapitalizmin getirilerinden yararlanmaya çalışmışlardır ki bunu da şimdiye kadar başarıyla gerçekleştirdikleri söylenebilir. Çin ekonomisi için en büyük sorun büyümenin istikrarsız, dengesiz, koordinasyonsuz ve sürdürülemez oluşudur

KAYNAKÇA

- ALTUĞ, Yılmaz, (1995), **Çin Sorunu**, İstanbul, İ. Ü. Yayın No: 3848, Fakülte Yayın No: 548.
- ANGRESANO, James, (2009), "The State of China's Economy 2009", **Real-World Economics Review**, Issue No 48.
- ARORA, Vivek and Athanasios Vamvakidis, (2010), "China's Economic Growth: International Spillovers", **IMF Working Paper**, WP/10/165, July, Erişim: <http://www.imf.org>
- BACKGROUND Notes on Countries of the World: People's Republic of China, (2007), October 1, Erişim: <http://www.state.gov/r/pa>
- BALDACCI, Emanuele vd., (2010), "Public Expenditures on Social Programs and Household Consumption in China", **IMF Working Paper**, WP/10/69 March, Erişim: <http://www.imf.org>
- BARNETT, Steven and Ray Brooks (2010), "China: Does Government Health and Education Spending Boost Consumption?" **IMF Working Paper**, WP/10/16, January, Erişim: <http://www.imf.org>
- BAYOUMI, Tamim, Hui Tong and Shang-Jin Wei, (2010), "The Chinese Corporate Savings Puzzle: A Firm-Level Cross-Country Perspective", **IMF Working Paper**, WP/10/275, Erişim: <http://www.imf.org>
- BECKER, Jasper, (2007), **Ejder Şahlamıyor**, NTV Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- BENYA, Chuck, Chris Chan and Patricia Costa, (2005), "China: World Wide Pressure to Revalue the Yuan", Pubpol 542 **International Financial Policy**, Winter.
- CHOW, Gregory C., (2003), **Knowing China**, Princeton, USA.
- DEİK, (2009), "Çin Yükselişini Anlamak", İstanbul, Erişim: <http://www.deik.org.tr>

- DUTTA, M., (2005), “China’s Industrial Revolution: Challenges for a Macroeconomic Agenda”, **Journal of Asian Economics**, Volume 15, Issue 6, January.
- DWYER, Wayne and Haydır Alhashimi (2005), “A Potted History of China’s Modern Economy” 1949–2004, **Eco Date**.
- The Federal Reserve Bank Of Chicago, (2008), “China up Close: Understanding the Chinese Economy and Financial System”, Chigago Fed Letter, February , Number 247a, Essay on Issues, <http://www.cihacagofed.org>
- FROMLET, Hubert, (2011), “The Global Financial Crisis-Outlook for China” 2010\2011, Erişim: <http://www.blogs.hj.se>
- GUNDE, Richerd, (2004), “Hong Kong and Political Change in China: Let the Small Teach the Big”, Asian Institute, Erişim: <http://www.international.uncla.edu>
- GUO, Kai and Papa N’Diaye, (2009), “Is China’s Export-Oriented Growth Sustainable”, **IMF Working Paper**, WP\09\172, Erişim: <http://www.imf.org>
- HAMMER, Alexander, (2009), “China’s Growth Recession and Policy Response”, USITC Executive Briefings on Trade.
- HAZELTON, Scott, (2010), “Chinese Growth”, Economic Outlook. International Construction, January\ February.
- HOLT, William H. Over, (2010), “China in the Global Financial Crisis: Rising Influence, Rising Challenges”, **The Washington Quarterly**, January.
- IMF, “China-Growth and Economic Reforms”, **Annex I**, 1997, Erişim: <http://www.imf.org>
- KIRBY, William C. vd., (2009), “China in the Global Economy”, **The Centennial Global Business Summit, Summit Report 2008**, Harward Business School, Erişim: <http://www.hbs.edu/Centennial>
- LIN, Z. Jun, (2000), “Asian Financial Crisis and Accounting Reforms in China”, **Managerial Finance**, Volume 26, Number 5.
- Ministry of Commerce People’s Republic of China, (2011), Brief Statistics on China’s Import and Export in December 2010, Erişim: <http://www.mofcom.gov.cn>
- MORRISON, Wayne M., (2006), China’s Economic Conditions, **CRS Issue Brief for Congress**, Erişim: <http://www.fas.org>

- National Bureau of Statistics of China, (2011), Statistical Communique of the People's Republic of China on the 2010 National Economic and Social Development, Erişim: <http://www.stats.gov.cn>
- PALLEY, Thomas I., (2005), "China and the Global Economy", **Dollars and Sense**, November 1, Erişim: <http://web.ebschost.com>
- PERKINS, Dwight, (1994), "Completing China's Move to the Market", **Journal of Economic Perspectives**, Volume 8, Number 2.
- Perryman Group, (2010), China: "Sleeping Dragon" has Awakened as a World, Economic Force, The Perryman Report August/Septer.
- PING, Wang, (2005), "China in the World Economy", **IIAS News Letter**, Erişim: <http://www.iias.nl>
- PORTER, Nathan, (2010), "Price Dynamics in China", **IMF Working Paper**, WP\10\221, September, Erişim: <http://www.imf.org>
- RAMO, J. Cooper, (2004), "China has Discovered its own Economic Consensus", **Foreign Policy Center**, Erişim: <http://www.fpc.org.uk>
- SIDDIGUI, Kalim, (2009), "Financial Crisis and Its Impact on the Economies of China and India", Research Applied Economies, Macrothink Institue, Volume 1. No 1:E3, Erişim: <http://www.macrothink.org>
- The US-China Business Council, (2011), "Foreign Direct Investment in China", Erişim: <http://www.uschina.org>
- YAO, Shujie and Minjia Chen, (2009), "Chinese Economy 2008: A Turbulent Year Amid the World Financial Crisis", **Briefing Series**, Issue 47, The Universty of Nottingham China Policy Institute, Erişim: <http://www.Chinapolicyinstitute.org>
- YADAV, Manoj, (2010), "Foreign Direct Investment in China-Past, Present and Policies", Erişim: <http://www.suite101.com>
- YASED, (2010,) "UNCTAD Dünya Yatırım Raporu", İstanbul, Erişim: <http://www.yased.org.tr>
- ZENG, Douglas Zihua, (2005), "China's Employment Challenges and Strategies After the WTO Accession", **World Bank Policy Research Working Paper 3522**, Erişim: <http://www.worldbank.org>
- WAYNE M. Morrison, (2006), "China's Economic Conditions", **CRS Issue Brief for Congress**, January 12, Congressional Research Service.
- YU-FENG, Zhou, (2010), "The Transformation of China's Economic and Government Functions", Feb. Volume 9, No:2 (Serial No:80).